

Беларуская

КРЫНІЦА

Палітычная, Грамадзяная і Літэратурная Газэта.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі:

ВІЛЬНЯ, Людвісарская 1-19. (Wilno, Ludwiskarska 1-19)

Рэдакцыя адчынена ад 9 гадз, ран да 4 гадз. веч.

Цэны абвестак паводле ўмовы.

Бел. КРЫНІЦА" каштуе на год—4 зл., на паўгода — 2 зл., на 3 месяцы — 1 зл. Заграніцу ўдвая даражэй.
ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ.

Польская санацыя і Беларусь.

(Зацэпка на беражку працы S. Wysloucha — „Ziemia Oszmiańska na rubieży dwu kultur“: „Pamiętnik Zjazdu Gospodarczego w Oszmianie“ 11.X.31. Wilno, 1932. Str. 3—62.)

Ведамая справа, што аніякая польская палітычная партыя ня мае пазытыўнай праграмы адносна беларускай справы. Ні адна з іх дагэтуль не сказала, як яна думае разьвязаць беларускае пытаньне ў Польшчы. Такой праграмы ня маюць ані ППС, ані Эндэцыя, ані Санацыя.

Затое ўсе гэтыя польскія палітычныя групы адносна Беларусаў маюць праграму нэгатыўную, гэта знача — усе яны беларускай справы баяцца, як такую яе абмінаюць і ўсе згодна, хоць крыху розна — асабліва як даходзяць да ўлады; — стараюцца прадусім справу гэту зацьміць, заглушыць, спыніць урэшце.

ППС (польскія соцыялісты) да беларускай справы заўсёды былі і ёсьць няшчырыя; яны, праўда, часам забіраюць голас у абароне праноў, беларускага народу ў Польшчы, але звычайна робяць гэта тады, калі беларускай справай могуць біць палітычных сваіх праціўнікаў. І толькі.

Эндэцыя Беларусаў проста не прызнае за народ, не прызнае ім у Польшчы ніякіх правоў, як асобнай нацыі, прапаведваючы адзінаства польскай нацыі ў Польшчы, імкнучыся Беларусаў спольшчыць.

Санацыя, — гэта знача ўсякага роду Пілсудчыкі — якая сяньня фактычна кіруе Польшчай, адносна Беларусаў так-жа варожая, так-жа ня мае пазытыўнай беларускай праграмы і прадусім баламутная. У санацыі што да беларускай справы кідаецца ў вочы крывадушнасьць, двуліцовасьць. Санатары, як неафіцыйна адказныя за ўладу, і як тыя, што беспасрэдна стыкаюцца з беларускім пытаньнем, аб пытаньні гэтым мусяць нешта гаварыць. І яны сапраўды гавораць. Нашэптаваюць тым Беларусам, якія іх шэптаў яшчэ слухаюць, салодкія словы, баяць байкі аб дэмакратызме, аб сваёй толэранцыі і аб сваёй нават любові да братняга беларускага народу. Але гэта ўсё пустыя словы, за якімі крыюцца рэчы цалком ад гэтых мілых гукаў іншых. Як да Беларусаў адносіцца санацыяны польскі ўрад — факт агульна ведамы і мы аб гэтым гаварыць тут ня зьбіраемся. Мы тут зьвернем толькі ўвагу на сутнасьць паглядаў на Беларусаў санацыяных ідэолягаў.

У гэтым кірунку мы шмат чаго цікавага знаходзім у ўспомненай у падзагалюку нашага артыкулу працы стаўпа польскай санацыі др. Сэвэрына Выслоуха, Кіраўніка „Меншасьцёвага Рэфэрату“ ў Віленскім Інстытуце Навуковага Дасьледаваньня ўсходняй Эўропы. Праўда, праца гэта талкуе аб Ашмяншчыне, але сваім духам, спосабам доказаў, уагульненьнем яна так далёка выходзіць за рамкі Ашмяншчыны, што не памылімся, калі скажам, што праца гэта — гэта прыныцповы пагляд на беларускую справу польскай санацыі. Галоўны, прадусім Беларусаў датычачы зьмест гэнай працы наступны.

— «Opactwo» — гэта знача сам Бог — вызначыла Паляком на ўсходзе місію быць „прадмурам хрысьціянства“, несці заходнюю цывілізацыю, асыміляваць, польшчыць няпольскія на ўсходзе ад Польшчы нарсды. Ашмянская шляхта адыграла ў гэтым кірунку — так-жа згодна з вымогамі «Opactwa» (падумаеш, якая зажыласьць з „Opactwem“) — роль дужа выдатную. У выніку гэтай „місій-

Новыя законы аб таварыствах і сабраньнях.

У гэтым годзе вышлі два новыя дэкрэты Прэзыдэнта Польшчы аб таварыствах і сабраньнях. Гэтыя дэкрэты маюць для легальных і зарээстраваных арганізацыяў, як напр. Бел. Інстытут Гасп. і Культуры і інш. вялікае значэньне.

Дэкрэт аб таварыствах выйшаў дня 27.X.32 г. (Dziennik Ustaw Rzeczposp. Polskiej Nr. 94 z dnia 29.X.1932 h., pozycja 808). Разгледзім яго галоўныя пастановы.

Належаць да таварыстваў могуць асобы (мужчыны і жанчыны) ад 18 гадоў, аднак выступаць у характары закладчыкаў або належаць да сяброў ураду могуць толькі асобы скончыўшыя 21 год і непазбаўленыя правоў. Вучні ніжэйшых і сярэдніх школ належаць да таварыстваў ня могуць (да студэнтаў вышэйшых школ гэта не адносіцца); маладзёж няшкольная ад 14 да 18 гадоў можа належаць да т-ваў са згоды бацькоў або аякуноў, ня можа аднак такая маладзёж прымаць учасьця ў галасаваньні і выбарах (арт. 2).

Асобы, ня маючыя польскага грамадзянства (абыватэльства) да таварыстваў належаць могуць (арт. 4).

На легалізацыю таварыства (або гуртка) патрэба цяпер 4 тыдні часу. Як толькі залегалізавае таварыства пачне працу, павінна ў працягу двух тыдняў ад пачатку працы паведаміць старасту аб складзе ўраду, падаць адрасы сяброў ураду і адрас, дзе памяшчаецца кватэра т-ва. (арт. 13) Пры закладзінках гуртка, калі ўжо былі паданы асобы і адрасы, другі раз падаваць ня трэба.

Стараста можа зажадаць копію пратаколу сабраньня або копію пастановаў прынятых на сабраньні (калі яны былі пісаны), можа пераглядаць акты і паперы т-ва (гуртка), можа зажадаць сьпісу сяброў. (арт. 15) З гэтага відаць, што паліцыя сама ад сябе ня можа гэтага жадаць, а толькі маючы пісьменны мандат ад старасты.

Улады могуць прыпыніць (завесіць) дзей-

насьць т-ва або і зусім закрыць, калі т-ва: паступае проціў законаў, або нязгодна з сваім статутам, або пагражае грамадзкаму супакою і ладу ці публічнай бяспечнасьці. Калі ў працягу 2 месяцаў прыпыненае т-ва (гурток) ня будзе закрытае, то прыпыненьне («завешэне») траціць сваю сілу і т-ва (гурток) можа ізноў пачынаць сваю дзейнасьць. Перад тым, як прыпыніць, або закрыць т-ва (гурток), улады могуць яму рабіць напамненьні, ставіць вымаганьні з мэтай выпраўкі розных пахібаў.

Хочучы залажыць аддзел або гурток якога-небудзь легальнага т-ва, закладчыкі аддзелу або гуртка павінны паведаміць старасту аб закладзінках, далучаючы пры гэтым 1) статут т-ва, 2) згоду Цэнтралі на закладзінны, 3) склад сяброў ураду з іх адрасамі, 4) адрас кватэры, дзе мае мясьціцца аддзел (гурток). Урад гуртка павінен у працягу 2 тыдняў паведамляць кожны раз старасту аб зьмене асабовым у складзе ўраду, а так-жа аб зьмене кватэры (арт. 41).

Калі-б т-ва (аддзел або гурток) не ставаліся да гэтых артыкулаў, улады могуць накладваць штраф у суме да 500 злотых. Т-ва можа быць закрыта, калі будзе сьцьверджана, што яно фактычна ня жыве. Дэкрэт гэты ўваходзіць у жыцьцё ад 1.1.1933 году.

Дэкрэт аб сабраньнях з дня 11.III. 32 г. абвешчаны ў „Dzien. Ustaw Rz. P. Nr. 48 z dn. 7.VI.1932 г.“. Сабраньні дзяляцца на а) публічныя і б) непублічныя. Публічныя сабраньні могуць быць у закрытых мясцох (lokalach) і пад адкрытым небам. За закрытае месца (lokal) уважаецца ня толькі дом, але і дзядзінец (сад) каля дому, калі той дзядзінец (панадворак) абгароджаны і з домам становіць адну цэласць. (арт. 3).

Кожны грамадзянін можа склікаць сабраньне і весці яго. Калі публічнае сабраньне склікаецца ў месцы закрытым, трэба зьвярнуцца да старасты з паведамленьнем,

най“ польскай працы на ўсходніх землях Польшчы фактычна Беларусаў не аказалася, а знаціліся „Polacy-Białorusini“. (Цікавасьць, хто адкаго гэтай «мудрасьці» навучыўся: С. Выслух ад А. Луцкевіча, ці наадварот?). А што сяньня на землях быўшага Вял. Кн. Літ. Беларусы пачуваюцца асобным народам і выступаюць у вабароне сваіх і нацыянальных і палітычных прагоў, дык гэта ўсё вынік русыфікацыйнай палітыкі расейскіх акупантаў з часу іх панаваньня на Літве і Беларусі. Узноў-жа, што Беларусы ў Польшчы больш Палякі, як Беларусы сьведча аб гэтым прыналежнасьць адных да р.-каталіцкай веры, а другіх прыналежнасьць некалі да каталіцтва ўсходняга, да Уніі, якая так-жа фактычна была ўжо верай «польскай». Вялікае спусташэньне для польскасьці на бел-літ. землях зрабілі расейская школа і расейская царква. Гэта яны: школа і царква выкапалі глыбокую пропаць між адналітай(?) этнічна, а некалі адналітай(?) нацыянальна і культурна беларускай люднасьцяй. Адроджаная ў вагні вайны Польшчы мае ўскрасіць даўнейшыя зьвязкі, што некалі народы Вял. Кн. Літ. лучылі ў адну палітычную і культурную цэласць. Але рабіць гэта трэба ўмець. Польская эндэцыя (С. Выслоух заве эндэкаў нацыяналістамі, як-бы сам быў іншым!) угаварыла польскаму грамадзянству, што між Беларусамі і польскасьцяй няма нічога супольнага, а сапраўды так ня ёсьць — Беларусы і Палякі гэта нешта бадай адно, дужа блізкае і гэтую еднасьць, іэтае адзін-

ства трэба закрэпіць аканчальна праз «асыміляцыю дзяржаўную» і праз цэнтралізацыю адміністрацыі на беларускіх землях.

Гэткі і ім падобны пагляд польскага санацыянага палітыка на беларускую справу спатыкаем у ўспомненай працы. Ведама, усе гэтыя вывады і камбінацыі др. Выслоуха з боку навуковага паважна разглядаць ня можна. Гэта звычайнае палітычнае ляптаньне прадстаўніка польскага санацыянага заборчага нацыяналізму. Іменна з гэтага пункту С. Выслоух для нас і цікавы. Праца яго наскрозь пранікнута духам выключнага польскага нацыяналізму, заборчасьці і ўра-патрыятызму. С. Выслоух нават і думкі не дапускае аб культурных, эканамічных і палітычных правах і патрэбах Беларусаў у Польшчы, бо яны, паводле яго, ніякі самастойны народ, а фактычна Палякі, з нязначнай беларускай дамешкай. Праз ласку ён Беларусаў заве „Polacy-Białorusini“, як нядаўна эндэкі звалі нас «Białopolacy». С. Выслоух у сваёй працы падбірае вострыя і злосьныя слоўцы, ганячы русыфікацыйную работу ў нашым краі царскіх урадаў, а аб полнізацыі краю нават і не заікнецца. Трактаваць Беларусаў з пункту нацыянальнага як Палякоў і полнізаваць іх далей пры помачы „asymilacji państwowej“ — вось яго апошняе слова.

Працу С. Выслоуха ад душы радзім чытаць і перачытваць недабіткам беларускай санацыі, якія пры добрай ахвоце змогуць там шмат чаго навучыцца.

паказваючы: 1) імя, прозьвішча і адрэс склікаючага сабраньне, 2) час і месца сабраньня, 3) мэту сабраньня і парадак дня, 4) мову, у якой будзе адбывацца нарада. (арт. 8). Паведамленьне аб сабраньні ў паведавым месце падаецца старасьце, а на правінцыі можна падаць пастарунку паліцыі. Паведамленьне трэба падаць не пазьней, як на два дні перад сабраньнем. Улады могуць забараніць сабраньні, але павінны гэта зрабіць пісьменна не пазьней, як на прэдадні сабраньня.

Гэта ўсё адносіцца да публічных сабраньняў, на каторае можа ўсякі прыйсьці (напр. лекцыю), але важныя таксама пастановы ў справе непублічных сходаў. А такія непублічныя сходы або сабраньні будзе тагды, калі: а) асобы, якія знаходзяцца на сабраньні ў звычайным месцы асабіста ведамыя склікаючаму сабраньне або старшыні сабраньня, б) калі зьбіраюцца сябры легальна існуючых т-ваў і саюзаў. (арт. 18). Гэтакія сабраньні не патрабуюць ані паведамленьня ўладаў ані дазволу. (арт. 19). Аднак паліцыя можа ўвайсьці на такое сабраньне і правярць, ці асобы, якія там знаходзяцца, ведамыя старшыні сабраньня, а калі гэта будзе сабраньне якога Т-ва, то ці сябры маюць сяброўскія білеты.

Значыць, гурткі Бел. Інстыту Г. і Культуры і іншых легальных таварыстваў, склікаючы сходы, або нават агульныя сабраньні, сваіх сяброў, могуць не паведамляць аб гэтым ні стараства, ні паліцыю, толькі канешне трэба ўсім сябрам мець сяброўскія білеты і дбаць аб тое, каб пастароньніх нікога ня было на сабраньні, апроч сяброў і хатніх. Калі-ж гурток ладзіць публічнае сабраньне, напр. лекцыю, на каторую можа кожны прыйсьці, то аб такім сабраньні трэба паведаміць улады, як мы ўжо казалі, на 2 дні перад сабраньнем.

Гэта будзе галоўныя, практычныя пастановы новага дэкрэту аб сабраньнях, які абавязуе ўжо ад 7.VI.1932 г. (Гурткі Бел. Інстытуту Г. і К., якія хацелі-б мець „Dziennik Ustaw“ з гэтым дэкрэтам аб сабраньнях, могуць прыслаць 50 грошай (можна паштовамі маркамі) у Цэнтральны Інстытут (Людвісарская 1—19) і атрымаюць гэты дэкрэт. „Dziennik Ustaw“, у якім знаходзіцца дэкрэт аб таварыствах, каштуе 2 зл.).

Z.

3 беларускага жыцця.

„Нёман“. Выйшаў з друку № 5 беларускай літаратурна-навуковай часопісі „Нёман“. З зместу, апрача аддзелу літаратурнага, на асаблівую ўвагу заслугоўваюць стацыі: Ст. Станкевіча: Аб бел. літаратурнай сучаснасьці ў Зах. Беларусі, М. Шкялёнка: Копны суды на Беларусі (канец), В. Б.: Колькі слоў аб беларускай песні. Урэшце аўтор стацыі „Тварэньне новых словаў“, схаваўшыся над вельмі празрыстымі ініцыяламі „Я. С.“, прапануе прыняць ў бел. слоўніцтва два наступныя новатворы: плюйня, — і, плюйніца, — ы (націск на ю), што мае адпавядаць рас. „плевательніц“ і польскай „spluwaczka“ і саладжонка, — і — рас. мороженое,*) польскаму „ciastko“ і чэскаму „cukrovní“.

Акадэмія ў чэсьць Я. Купалы і Я. Коласа, з прычыны 50-ціленьня ад дня іхных нараджэньняў, ладжаная Вучнёўскім Літэр.-Гістарычным Гуртком беларускай філіі дзяржаўнай гімназіі ім. Ю. Славацкага ў Вільні, адбудзецца 18-га сьнежня с. г. ў памешканьні гімназіі (Вострабрамская вул. 9). Уваход вольны. Пачатак а гадз. 18-ай.

З БЕЛАРУСІ ПАД САВЕТАМІ.

Антырэлігійная кампанія ў Б.ССР. С прычыны прыбліжаючыся Калядных Сьвят у БССР пачынаюць бязбожнікі антырэлігійную кампанію ў гарадох і на сяле.

„Савецкая Беларусь“ № 268 5.XII.32 г. падае: „12 дакладчыкаў высылае Цэнтральны Савет ваяўнічых бязбожнікаў у раёны глян правядзеньня дакладаў аб сутнасьці рэлігійных Сьвят — Каляд.“

— Гэтымі днямі выходзіць з друку брашура аб клясе ай сутнасьці Каляд з тэзісамі і мэтадычнымі ўказаньнямі для правядзеньня антыкаляднай кампаніі.

— Праз радзьё на беларускай мове і мовах нацыянальных меншасьцяў БССР. будзе зроблены даклады аб сутнасьці каляд.

— На экранях кінаў будзе дэманстравацца антырэлігійныя клічы. Пры ўваходзе ўва ўсе кіно БССР наладжываюцца выстаўкі антырэлігійнай літэратуры.

Юбілей Якуба Коласа ў БССР. Сьвяткаваньне юбілею народнага паэты Якуба Коласа, у сувязі з 50-цігодзьдзем са дня яго нараджэньня, будзе праведзена з 10 па 13

*) Тут трапілася рад. „Нёмна“ нейкае непараўменьне, бо расейскае „мороженое“ гэта тое, што польскае „lody“, а чэскае „zmrzlina“: польскаму-ж „ciastko“ адпавядае расейскае „пирожное“ — Рэд. „Б. Кр.“

сьнежня. Створаны камітэт пад старшынствам наркому Асьветы Платуна па правядзеньні сьвяткаваньня. Вышаў спецыяльны нумар газэты „Літэратура і мастацтва“, прысьвечаны юбілею („Савецкая Беларусь“ № 269 7.XII.32).

Музыкальная кансэрваторыя. Паводле газэтных вестак 15 м. м. адчынена ў Менску музыкальная кансэрваторыя з клясамі: фортэп’яна, віолончэлі і вокальнай. У кансэрваторыю мела быць прынята 85 слухачоў.

Дэкаднік Беларускай Акадэміі Навук у Маскве. „Зьвязда“ № 271 з 5.XII 1932 падае: „Разгорнута шырокая падрыхтоўка да арганізацыі і правядзеньня Дэкадніка Бел. Акад. Навук у Маскве. Мэта дэкадніка — пазнаёміць навуковыя арганізацыі і працоўных сталіцы СССР з дасягненьнямі Савецкай Беларусі ў галіне сацыялістычнага будаўніцтва і сацыялістычнай культуры.“

У часе дэкадніка рад беларускіх вучоных выступіць у Маскве з дакладамі аб дасягненьнях навукі БССР, аб шляхох барацьбы за павышэньне ўраджайнасьці, скарыстаньні прыродных багацьцяў рэспублікі і вывучэньні вытворчых сіл.

БЕЛАРУСЫ Ў ЛАТВІІ.

„Беларускае Культурна-асьветнае Т-ва Бацькаўшчына ў Латгаліі“ — К. Езавітаў. Рыга, 1932 г. Выд. Бел. Выдавецтва ў Латвіі.

Пад гэткам загалоўкам сьвежа вышла ў Латвіі брашура ведамага тамтэйшага беларускага дзеяча К. Езавітава. Ёсьць гэта адбітка з мясячніка „Бел. Школа ў Латвіі“. Брашура пасьвячана дзесяціленьню бел. школы ў Латвіі. Выдана старанна, з ілюстрацыямі. Галоўная мэта брашуры — выказаць, якую роль адыграла латгалскае Т-ва „Бацькаўшчына“ у справе стварэньня беларускай школы ў Латвіі. Мэты гэтай брашуры дапаля сапраўды. Брашура гэта — цэнны матэрыял да гісторыі Беларускай школы на беларускіх землях у Латвіі.

БЕЛАРУСЫ Ў ЛІТВЕ.

Беларуская студэнская арганізацыя ў Коўне. Дня 27 лістапада с. г. у Коўне адбыўся арганізацыйны сход беларускіх студэнтаў унівэрсытэту Вітаўта Вялікага. Апрацаваны і падпісаны статут студэнскай арганізацыі беларускага студэнства ў Коўне, пад назовам „Аб’яднаньне“, паданы ў сэнат унівэрсытэту на зацьверджаньне.

Сьмерць Д. Семашкі. У мінулым м-цы у Коўне памёр Д. Семашка, які ў сваім часе быў міністрам беларускіх спраў пры літоўскім урадзе.

J. Ruščanec.

(2)

Zorka — Ideja.

Sceničny abrazok
z жыцця беларускага моладзі.

Zjawa 3.

(Tyja-ž. (Ubiahaŭ Stefcią).

Stefcią. A wy jašče tut? Dobra, što was usich baču. Pryniała cikawaja wiestki. Tolki što niadaŭna spatkała na wulicy Felcu, waročałaś jak raz sa školy. — „Wiedajeś, kaža, ab biełaruskaj ahlitacyi zahawaryli ŭ škole raptam nadta hołasna.“ I tut pačala ŭsio raskazywać. Felc nihto ni ŭ čym nie zapodozrywaje, tamu joj lahčej było siudy-tudy padyjšci, wysluhać, wyptać.

Stasja. Ab kim-ža z našych na bolš haworać?

Stefcią. Jasna, najbolš hutarki ab Kostusiu. Dy što Kostuś, zahawaryli, kaža, i ab takich, katorym dahetul i nia śniłaś nawat pryznawacca biełarusami. Slowam, sytuacyja mocna naelektryzawanaja. Niekatoryja maładušnyja sa strachu wykidaŭ brašurki, pieśni biełaruskija. Dyrektor klikaŭ da siabie paru prawasłaŭnych, pytaŭsia, jakoj jany narodnaści. Čto kazaŭ polskaj, čto ruskaj, a inšyja i nia wiedzali jakoj. To iznoŭ haworać, što adkryli na školnym tereńnie niejkiju biełaruskiju arhanizacyju, što budzie sledztwa, aryšty. Niechta niby znašoŭ proklamacyi. Slowam, adna hutarka druhuju honić, spynlaje. Nie razblarešsia, što dziejecca.

Stasja. Tak što tut wielmi strašnoha? Pašumiać, pahutarać, dy i tolki, a praŭda na wierch wyjdzie.

Stefcią. Tak, ale pakul sonca ŭzydzie, rasa wočy wyjeś, ty nia wiedajeś što rewizija budzie!

Stasja i Jadzia (z stracham) Rewizija budzie?

Wiktar. Treba tady думаць, što rabić, jak ratawacca? Ja to ja, ale što z wami?

Kostuś. Nia budziem haračycca. Usio rassudzim spakojna. Naŭpteraŭ schawać treba ŭsio, kab nie lažała wo tak (pakazywaje) na wačoch. U nas šmat hazetaŭ, brašurkaŭ, roznych pieśniaŭ. Majem sšytki našych siabraŭ, tam ich nija prožwiščy, ichnija pracy; majem fotohrafiju ŭsich swaich u adnoj hrupie. Było-b niepažadana, kab hetkaja fotohrafija papala kamu i ruki. Hetym zaraz-ža zajmiasia ty, Stefcią, jak chatniasia, a nam treba rassypacca, bo horš budzie, ka-li tutaka j nas usich razam znojduć! Ja pajdu sam upiaredzić swaich chlapcoŭ pierad mahčymaj rewizijaj, heta zrabiecie i wy. Spiašajma. (Wychodziać).

Zjawa 4.

(Stefcią adna. Žbiraje nerwowa knižki, papieru ŭ kuču).

Dzie-ž heta ŭsio schawać? Najlepš na haru abo pad strachu. Taki-ž tudy nihto nie lezie, nie dačakała-ž (padumaŭšy)! A moža tudy jakraz paprucca! Dzie-ž heta mnie ŭsio dzieć? A heta pakinuć, ci nie? Staraja, praŭda, hazeta, ściortaja, ale... lepš schawaju, usiožtaki pabiełarusku, pryčepiacca.

I narabiŭ-ža Kostuś zawlaruchi! Čym usio heta skončycca? A pamajmu ŭsiotaki i Kostuś i druhija z im niekija biestałkowaja. Niažžo-ž nie mahli jany rabić usiaje raboty šyta kryta? Našto było lišnie pakazywacca, našto kožnamu tak lohka dawierać? Užo kali hawaryć, dyk treba-ž wiedać z kim, być peŭnym, što nia wykaža,

nia zdradzić. Jany haračacca, a hetaja haračka ich časam zadaloka zawodzić.

Što da mianie, to z taje pary, jak Kostuś pryšoŭ da nas na kwateru, ja mnoha, mnoha razważyła i čuju, što hlyboka praniałaś sprawaj narodnaj. Dumaju, što ja nia mienš lublu Biełarus, jak i jany, ale nie chaču pakazywacca, čto ja takaja. Našto?

Skolki ja brašurak biełaruskich, skolki pieśniaŭ razdała i wiedaju, što ich čytajuć i plajuć, a ad kaho jany? — sakret. Treba ŭmieła padychodzić, tady i woŭk budzie syty i kaza celaja. Kostuś kaža, što jon nikoli „Roty“ nie plaie, bo tam jość „my polskie plemię, polski ród.“ A mnie zdajecca — nie plajuć — tak hetaż kida-jacca adrazu ŭ wočy. Našto sabie lišnie worahaŭ nażywać? A ja plaju, ale zatoje ŭ duży zaraz ja i dumaju, jak-by tut pašyryć našu ideju i pryciahnuć jašče niekalki siabrowak.

— A moža heta kalečyć maju dušu? (Chwilinu zadumaŭšy, pašla żywa zrywajacca i z giestam haworyć). — Choć praŭda, skolki ja stydu tady pierażywaju sama pierad saboj! Hetaja pieśnia, bywała, dušu maju razrywaje... Ach, usiožtaki, Kostuś, ty praŭdu ka aŭ i plaiać tak ja bolš užo nikoli nia budu, bo eta-ž sapraŭdy kalečyć dušu čalawieka, razbiwa eja, unosić u charakter niaščyraść i krywaduśnaś. A prytym što-ž i ludzi padumajuć? (rašuča) Nie! Dawoli! Maja duša biełaruskaja pawinna być čystaj, jak kryształ.

Zjawa 5.

(Stefcią. Ciotka uwachodzić).

Ciotka. Pašli užo?

Stefcią. Tolki što wyšli.

Ciotka. Hladzi, dačulka, kab ty sama nie miašałaś ŭ hetyja sprawy biełaruskija. Bajus krychu i za Wiktusia. Dumaju, pakličuć peŭnie-ž was na daprosy ŭ sprawie Kostusia, bož jon

Закон Божы ў роднай мове.

Мы пісалі анагдай (Бел. Крыніца №41), што на паседжанні Сьв. Синоду Праваслаўнай Цэрквы ў Польшчы была вынесена пастанова аб тым, што пры навучанні ў школах Закону Божага можна і належыць карыстацца роднай мовай школьных дзяцей.

Гэта глухая і няраз ужо паўтараная вестка мала каму здавалася штось значыць, бо дагэтуляшнія такія-ж весткі і пастановы аставаліся бяз уплыву. На гэты раз аднак пастанова гэта знайшла свой водгук: прадстаўнікі расейшчыны ў нас выказалі незразумелае дагэтуль зацікаўленне над утрыманнем сваіх уплываў. У цэлым радзе школьных абводаў былі скліканы сходы бацькоў-школьных дзяцей, каб выносіць пастановы аб тым, што іхнай роднай мовай ёсць мова расейская і што яны „хочуць“, каб і на далей іхных дзяцей вучылі Закону Божаму перасейску.

Ня трэба быць ніякім «сэпаратыстам», каб ня бачыць, не разумець, што гэтакія сходы, замест сапраўды выяўляць волю бацькоў, толькі надужываюць іхнай нясьведомасці. Бо гдзе-ж тут у нас расейцы?

Дзеся гэтага правам і абавязкам беларускіх бацькоў ёсць таксама ўсьведамляць сваіх суседзяў у значэнні гэтых сходаў і пастарання, каб на іх былі вынесены пастановы, што роднай мовай іхных дзяцей ёсць мова беларуская і Закону Божага хочуць вучыцца пабеларуску.

Гэта ёсць абавязак кожнага сьведмага беларуса, тым больш, што ведамы ўжо такія здарэнні, гдзе гэтакія сходы адбыліся і беларускую мову ў навучанні Закону Божага завялі.

Беларускія бацькі! Дамагайцеся беларускай мовы у навучанні дзяцей Ваших Закону Божага!

Б-ус.

3 Польшчы.

Барацьба з гаспадарчым крызісам. Гаспадарчыя кругі Польшчы заклікаюць да сур'ёзнага наступу адзіным фронтам на гаспадарчы крызіс. Наступ гэты мае быць пляновы, бо дасюлешняя барацьба з крызісам, цвёрдзяць лекары польскай гаспадарчасці, была непляновая і раскістаная. Шлях да наступу на крызіс ужо абдуманы, а выглядае ён так: 1) ліквідацыя падатковых залегласцяў,

2) абніжка працэнтаў ад пазычак земляробству, 3) ахарона капіталізацыі і процантовай палітыкі, 4) зьмена ўзаемнага даверу вярцеля да даўжніка, 5) рэвізія грамадзкіх забавязаньняў, 6) рэвізія чыгуначных тарыфаў, 7) палітычна дзяржаўных прадпрыемстваў, 8) грамадзкіх работ і будаўніцтва, 9) абніжка цэн скартэлізаваных тавараў, 10) зьмена гаспадарчай палітыкі ў самаўрадах.

Як бачым, шлях шырокі, але ці ня будзе ён ужо размякшы, на якім наступ на крызіс можа няўдацца.

Абніжка цэнаў скартэлізаваных тавараў. Газеты падаюць, што картэлі згадзіліся абнізіць цану на свае тавары. Жалеза ў штабах патанее на 10 проц., чыгун і цэмэнт — на 25 проц., газа да 15 проц. Ці патанеюць іншыя тавары, пакульшто няведама.

Польскае дзерава заграцідай дармовае. 3 Польшчы крыху вывозіцца дзерава ў Бельгію. Але прадаецца яно там па такой цане, што толькі пакрывае расходы даставы і абработкі. Само дзерава йдзе там дарма. Вось да якіх абсурдаў даводзіць бязглузды дэмпінг.

Колькі вінавата Польшч Амэрыцы. Польшч пачала задаўжацца Амэрыцы ад 1919 году. Тады польскі ўрад набраў з Амэрыкі ў доўг: мукі, збожжа, амэрыканскай сланіны, папяросаў, адзежы для войска, вагонаў і лёкаматываў на 159,666 тысяч даляроў. Ад таго часу да гэтай сумы дакладаліся працэнты і працэнты ад працэнтаў і цяпер Польшч вінавата Амэрыцы 206 мільёнаў даляраў.

3 заграціцы.

Шуканьне дарогі. Бязлікія праекты выхаду з зачараванага кола гаспадарчага крызісу нічога пазытыўнага дагэтуль не далі. Крызіс ня толькі ня спыніўся, але яшчэ ўсё пашыраецца і паглыбляецца. Чарговы праект выхаду з сучаснага гаспадарчага палажэньня абдумаў прафэсар Жэнэўскага ўнівэрсытэту Мільгаўд, які рэдзіць стварыць міжнародныя грошы. Паводле гэтага праекту адна дзяржава магла-б купіць у другой гэтулькі тавару, колькі мела-б гэтых міжнародных грошай. Білянс тады ўроўнаважыўся-б аўтаматычна. Гэты праект таксама цяжкі, бо ня ўсе дзяржавы адна з другой гандлююць. Прыкладам Польшч закупляе тавары ў тых дзяржавах, якія з Польшчы амаль нічога ня купляюць. Апрача гэтага кожная дзяржава стараецца больш прадаваць, як купляць.

Словам, капіталістычная гаспадарка зайшла ў бязглуздыцу, з якой ня можа і вых-ду знайсці.

Амэрыканскія даляры і эўрапейскія даўгі. Сучасная капіталістычная гаспадарчая палітыка апынулася ў такім палажэньні, што капітал стаўся нейкай сьвятасцай, якая перахоўваецца бяз руху ў замкнутых касах або ў шчыльна зашпіленых кішэнях. А грошы ў гаспадарчым жыцці гэта тое, што кроў у арганізме: калі кроў перастае хадзіць, дык арганізм памірае.

Гэтая хвароба пачала ўжо параліжаваць і амэрыканскі гаспадарчы арганізм. Даляры пачалі хавацца ў касы і кішэні і гэтак паступова аслабляюць старэнкі капіталістычны гаспадарчы арганізм. Гаспадарча-фінансавыя кругі Зл. Шт. Паўноч. Амэрыкі, бачачы гэтую небяспеку ў гаспадарчым жыцці, радзяць абнізіць вартасць даляра, каб гэтым спосабам разварушыць яго бег, але адначасна баяцца, каб на гэтым лячэньні сваёй гаспадарчасці ня страціць у Эўропе, якая тады сваё даўгі Амэрыцы сплывала-б та-нейшымі далярамі. А Эўропа вінавата ня мала даляраў.

Збройная конфэрэнцыя разбраеньня. Азброеныя ад галавы да пята дзяржавы беспрарывна гавораць аб разбраеньні. У гэтай справе ладзяць конфэрэнцыі і ўсялякія нарады. На гэтакій конфэрэнцыі Нямецчына зажадала сабе міжнароднага права азброіцца так, як і ўсе іншыя дзяржавы гавораць аб разбраеньні, а калі конфэрэнцыя „разбраеньня“ на гэта не згадзілася, тады Нямецчына перастала на такую конфэрэнцыю пасылаць сваіх прадстаўнікоў. Пасля гэтага „міратворчыя“ і „жадаючыя разбраеньня“ дзяржавы ўрадзілі, што трэба даць раўнапраўе і Нямецчыне азброіцца і пастанавілі на наступную конфэрэнцыю, дзе будуць гаварыць разам аб разбраеньні і збраеньні, запраціць і Нямецчыну. Як бачым, конфэрэнцыі „разбраеньня“ робяць поступ не ў разбраеньні, а ў збраеньні.

Мала прачытаць газету самому:

т р э б а

не прачытаць сабраным суседзям разам

u nas kwaterujemy. Pomni, tak i adkazywajcie: ja ničoha nie zamleciła, ničoha nia znaju, my nikoli u sprawy jahonyja nia umiešwajemsia, što jon piša, što čytaje — my nia wiedajem. A jak skażuć, ci was na Biełarus nie nahawarywaŭ, adkazywajcie: chto-by jaho słuchaŭ? Što nam Biełarus, abo my właskowija? My miastačkowija ludzi, dzie-ż nam tut u horadzle paprostamu hawaryć?

Stefcia. Oj, mama, jany tam chitrejšyja, jak wy sabie dumajecie, ich hetak nie prawidzieš. Tut hlaŭnaje wo što: nie zlawiŭ za ruku, nie każy što złodziej i ūsio! A, zdajecca, da nas prywiazacca ničto ni jak nia moža; ja ūsiudy starajuš schraŭcaŭ kancy ū wadu; wiedaju, što i Wiktar hetak dumaje, my z im niaraz ab hetym hutaryli. Ja za jaho spakojnaja.

З'ява 6.

Stefcia. Ciotka. Wiktar (uchodzić).

Ciotka. A my jakraz ab table i haworym. Wiktar. A što takoje?

Stefcia. Mama biadujeć, što ū hetuju zawiaruchu i nas z taboju ūciachnuć.

Wiktar. Ach, wy ūsio jašče ab hetym!

Ciotka. Ab čym-ža? Biada nad nosam, dyk wiedama, tolki ab hetym! (Idzie ū kut i prabiraje niejkija tranty).

Wiktar. (uśled za ciotkaj) Ničoha, usio niejaka pieramielecca i zacichnie. Ci mała čaho na świcie nia bywaje. (Zwaračwajučysia da Stefki i pakazwajučy na kuču knižak na stole). Darma ty ūsio heta sabrała, nijakaj rewizii nia budzie, kazaŭ mnie Bondaraŭ Marcin, što służyć pisaram u mahistracie, što toj nastaŭnik nia mieŭ prawa, ani rabić rewizii, ani zabirać knižak, bo jany ūsie lehalnija, dyk bajacca niama čaho.

Stefcia. A što z Kostusem?

Wiktar. Dy pakul što ničoha. (chodzieć pa pakoju, razwažaŭ) Ciapier pabačym, ci żyćcio nie sab'je jaho z noh, ci ideja daś jamu padporu patrebnuju? Woś tut pakažacca żyćcio-waja wartasć jahonaj idei narodnaj. Ja jamu ūsiody kazaŭ: treba ūwažać, ci ideja aplačy-wajacca żyćciowa; kali nie, dyk nie čapaj jaje, nia-chaŭ sabie dremle a kali jana table ūžo hetak miłaja tak zachawaj jaje, ale hłyboka na dnie duży twajoj Kali ideja daje ū żyćci deficit, ta-dy niama sensu z jeju cackacca. Zhadžajuš, što biełaruskaja narodnaja ideja wielmi pryhoža-ja, miłaja sama pa sabie, heta praŭda, ale treba hładzieć zaŭsiody dalej, treba ūwažać, jakija ū praktyčnym żyćci pašledki z taho buduć. Ča-ławlek raz żywie, dyk prażyć treba karyzna. Ta-ki moj pahlad.

Dobra думаць ab idei, zachopliwacca jaje pieknotaj, možna pisać ab joj strojničkija wieršy, hawaryć žumnyja deklamacyi, ale ū praktyčnym żyćci čaławieka wažna što inšaŭ; maskali kazali: salaŭja baśniaŭ nie kormiat.

Stefcia (jak-by prabudziŭšyś) A ja du-maju krychu inakš. Mnie zdajecca, što začynić zusim nahłucha idei niemahčyma, joj treba dać chod swabodny. Ideja dajecca čaławieku dla żyćcia i dziela hetaha astacca jana nia moža tolki ū dumkach adnych. Joj hetaha mała. Dy asabli-wa takaja ideja, jak narodnaja, katoraja maje ū sabie charakter hramadzki. Tolki-ż wiedama raźwiwać jaje treba tak, kab byŭ woŭk syty i kaza celaja. Treba šyta-kryta.

Wiktar. Usiaroŭna nia skryješ uslaho, wyjawicca; widziš, što siahoŭnia dziejecca.

Stefcia. A bač, ja abituju, a nia ūmle-šana ni ū jakoje śledztwa.

Wiktar. Chto wiedaje, mo' dzie i za ta-boj ciahniecca čyrwonaja nitačka, ty tolki sama nie spaścierahaješ, a druhija bača i sudziać.

Stefcia. Tak što-ż? Maju ja sama ple-rad saboj stydacca swajoj narodnaści?

Wiktar. Heta što inšaŭ, ja-žaž table ka-žu, možna mieć ideju, ale biaz šumu.

Stefcia. Usiožtaki, jak sabie chočaš, a čaławiek istota żywaja.

Wiktar. Nadta-ż ty ūžo razumna zahawa-ryła, widna, što pieraniala ūsie dumki Kostusia. Cikawa, što-b ty ciapier zrabiła na jaho miescy?

З'ява 7.

Tyja-ż i Kostuś (uchodzić).

Kostuś. Chacieŭ ja pabačycca z niekato-rymi wučniamaŭ z internatu i zahlanuŭ ū školu. Prypadkam spatkaŭsia z dyrektaram; jon maje wam, ciotka, niešta skazać, kazaŭ pryści zaraz. Kali laska, pafatygujcieś!

Ciotka. Ci choć ja z im hawaryć patraf-lu, jašče dzie što skažu nie-da-rečy. A ūreście, jak moj razhawor; maja chata z kraju; što ja mahu wiedać, chto što čytaje, z kim ab čym hawora.

Kostuś Dapytywacca ad was jon peŭna ničoha nia budzie. Ja jamu sam usio kazaŭ, što treba. Najchutčej mo' zahadaŭe praz was bačkom što skazać.

Ciotka. To musić treba iści...

Stefcia. Tolki, mama, skoraŭka tam spraŭlajcieś, nikudy nie zachadzicie, my čaka-jem. Ja wam pamahu pryadziecca (wychodzić).

З'ява 8.

Wiktuś i Kostuś.

Wiktar. Što-ż table dyrektor hawaryŭ?

Kostuś. Dy šmat čaho! A ūsio zwodzic-ca da adnogo: nia maješ, kaža, prawa buntawać mnie moładzi, zawodzić konspiracyi. My heta-kich ani ū škole ani ū internacie trymać nia možam, heta prociŭ školnaj ustawy.

Wiktar. I jak u kancy ūsio skončyłaś?

Да нас пішучь.

ІШЧАСЬЦЕ ЗДАБУДЗЕМ САМІ САБЕ.

Тургелі каля Вільні. Наш гаротны селянін, з прычыны адвечнай няволі так нізка ўпаў, што найменш спадзяецца на свае ўласныя сілы. Глядзіць ён на некага і спадзяецца, што хтосьці яму добра зробіе, прынясе шчасьце і лепшую долю. Розныя агенты, знаючы псыхіку нашага народу, паказваюць яму шчасьце там, дзе яго няма, дзе замест шчасьця вялікае гора і няволя. Для прыкладу паказваю на ўсход, куды, як падавалі газэты, вальіў народ таўпой, шукаючы шчасьця і свабоды. А там, замест шчасьця і свабоды, спатыкаюцца з нядоляй. Вось гэтакі ахвярай стаўся і наш 19-летні юнак, сьведкамы нацыянальна беларус, які ў красавіку с.г. ўцёк ад бацькоў у СССР і адтуль прыслаў ліст свайму знаёмаму, які ў цэласьці тут падаю.

Дарагі Язэп!

Прашу я цябе, будзь ласкаў, споўні маю просьбу — паведамі маім бацькоў, што я жывы і здаровы. Скажы маім бацькам, каб маім кніжак не раськідалі, няхай будуць і вопратка мая так жа няхай ляжыць. Пісаў я да бацькоў два пісьмы, але адказу не атрымаў.

Дарагі Язэп, вельмі цяпер я каюся, што ўцёк. Там добра, дзе нас няма. Не хацеў есьці хлеба добрага, тут скарынкай рад. Усё праўда, што пішучь у вас аб СССР. Жыцьцё тут такое: работа ёсьць, але хлеба няма. Усё дорага, пуд мукі жытняй 80, або і 100 рублёў. Здурнеў я, што пашоў, але нічога ня зробіш. На дапросе сказаў, каб мяне дамоў адаслалі, то 3 месяцы ў турме за гэта адседзіў. Хацеў-бы цяпер дамоў, але ня пусьцяць, мушу гараваць.

Старайцеся Вы. Дн: 23.X.1932 г.

Дык няхай гэты ліст будзе прасьцярогай для многіх, якія не арыентуюцца на ўласныя сілы, а глядзяць і чакаюць, што нехта ім здабудзе лепшую долю. Свой быт мы самі толькі здольны паправіць, сарганізаваўшыся ў свае гаспадарчыя, культурна-прасьветныя і палітычныя арганізацыі.

Я. Я.

АБ ШКОЛЕ Ў НАВАЕЛЬНІ.

У м-ку Наваельні, Наваградзкага павету ёсьць польская пачаткавая школа. У школе

ёсьць 5 вучыцель-палякоў з Галіцыі. Школа месціцца ў двух будынках: адзін у вёсцы Наваельні, а другі ў мястэчку Наваельні. Сялянскія дзеці ходзяць у вёску, а ў мястэчку вучацца дзеці ўрадаўцаў, паліцыі, чыгуначнікаў, жydкі. Дзеці сялян беларусаў ходзяць праз мястэчка ў школу далей за 1 з палавінай кілём. Навука там незавідная — ходзяць бо трэба хадзіць.

Браты сяляне, закладаймо свае школы беларускія, дык нашы дзеці ня будуць хадзіць па 4 кілёметры ды марнаваць час і дзёрці абутак без карысьці. У сваёй роднай школе дзеці скарэй і лепш будуць вучыцца.

АБ „TYGODNIU ROLNICZYM“.

З вялікай хмары малы дождж, кажа беларуская прыказка, так было і ў „тыдні ральнічым“ у Наваградку. Розныя дэлегаты з паветаў Наваградзкага ваяводства высказваліся супроць вялікіх падаткаў і працэнтаў ад даўгоў. Гаварылі яны „бралі мы пазычку ў 1928 годзе, напрыклад 1000 зл., купілі за яе 2 каровы, сягоньня аддамо гэтыя дзьве каровы і яшчэ трэцюю ў прыдатку. Але гэтага мала, цяпер селянін, каб аддаць 1000 злотых, мусіць мець на продаж 15 кароў, а што больш?“ Гэтакі гэта „ухвалілі“ рэзалюцыю, з гары прыгатаваную, каб гадаваць лён і каноплі і выбралі дэлегатаў у Варшаву. Там, хто востра гаварыў, адбіралі голас і вучылі, як араць, касіць і балоты сушываць. Вот і „Валька з крызысам“. Сэквестратары забіраюць за падаткі жывёлу і ўсё што лепшае, а паны з ББ. граюць сьмяхотную камедыю, сьмяючыся з бяды і голаду беларуса селяніна. Дайце нам зямлі, мы і без вашых „Tygodni Rolniczych“ сумеам араць і сеяць, а каб мы маглі вучыцца, дайце нам школу беларускую. Скасуйце высолую аплата за навуку ў гімназіях, а мы тагды вас будзем вучыць.

Шпак.

НЯПРЫСТОЙНАЯ ЎСЛУГА.

Дэрэвна, каля Слоніма. У нас людзі цікавяцца беларускай газэтай. Дасьледзіў гэта адзін мейсцовы хітрэц і ўзяўся выпісаць многім „Бел. Крыніцу“. Напісаў у рэдакцыю „Бел. Крыніцы“ і падаў адрасы, каб прыслалі газэту, прыабыўшы выслаць падпісную плату. Газэта пачала прыходзіць, хітрэц сабраў ад новых падпішчыкаў грошы на газэту, але гэтых грошай у Рэдакцыю ня выслаў. Пройдзе месяц і рэдакцыя газэты ашуканым

Hutarka Dziadźki Haŭryły.

Majućy nadzieję, što naša rodnaja hazeta „Krynica“ papadaje ŭ ruki i Wilenskamu Arcybiskupu i ajcom duchownym katolickich i prawaslawnych parachwijaŭ, zwaročwajusia i da ich.

Słaŭnia amal usio duchawienstwa ŭ Zach. Bielarusi narakaje na paŭreńnie blazrelhijsnaści. Amal z koźnaj ambony čutny słowy „nawliarnie-ciesia da Boha“, „šukajcie zbeŭleńnia ŭ Ajca Niabiesnaha“ i h. d. Adnak čamuści hetyja-ž słowy pustym recham iduć i odbliwajucca ad wučej, jak haroch ad ściany. Što-ž hetamu pryčyna? Treba tolki hlyblej hlenuć ŭ dušu čalawieka, a razhadka znojdziecca adrazu. Kozaŭni ŭ nas na Bielarusi ŭ kaściołach adbywajucca papolsku a cerkwach parasiejsku — ŭ nie zrazumiełych dla našaha narodu mowach. A kali mowa niezrozumie-laja, dyk niachaj choć jak krasamoŭna haworyć, niachaj choć jak pierakonywaie ab praŭdz'e Bo-żaj, ničoha nie pamoža. Škada pracy i potu pra-caŭnikoŭ.

Ničahusieŭki nie pamahajuć i šumnyja mısı, kali jany prawodziacca ŭ mowiečužo. Da bielarusau treba kazaŭni haworyć pabielarusk. Tahdy śmieła mahu čwierdzić, adryŭ ad relihii ŭpadzie. I tyja, što zrabiliśia blizrelhijsnymi, wter-nucca z wialikaj achwotaj da relihii, kali paču-juć rodnae słowa ŭ kaściele i carkwie.

Dziadźka Haŭryła.

Зпрычыны 50-лецця Я. Купалы і Я. Коласа да канца гэтага ме-сяца прадаюцца танны наступ-ныя іх творы:

Я. КУПАЛЫ:

1. „На куцьцю“. Абразок у адным акце. 10 гр.
2. „Паўлінка“. Сцэнічны твор з шляхоц-кага жыцьця 50 „
3. „Шляхам жыцьця“. Зборнік вершаў. 2,50 зл.

Я. КОЛАСА:

1. „Сымон Музыка“. Паэма. 1 зл.
 2. „Новая Зямля“. Народная паэма. . . 1,50 зл.
- Кніжкі гэтыя высылаюцца толькі за гатоўку, Беларускай Кнігарня „ПАГОНЯ“ — Wilnia. Zawalnaja wul. 6—10.

людзям спыніць, а яны ўжо за газэту заплацілі праз нясумленнага чалавека, які ашукаў рэдакцыю і падпішчыкаў.

Брыдка і стыдна гэта рабіць.

В. В.

Kośtuś. Budzie, kaža, usio dobra, ale pry hetakaj umowie, kab ja wykazaŭ, što kamu dawaŭ czytać, sabraŭ usie kniżki, adnos u dy-rekcyju, u kancy publična zjawiŭ u klasie, što kajusia za swaje pastupki i što bolš ničoha pa-dobnaha robić nikoli nia budu.

Ahitacyja bielaruskaja heta, kaža, sprawa bałšawickaja. Ty, haworyć, napeŭna taho nie ra-zumieješ dobra, što hetakaj woś literaturaj tolki kalečyś dušu bielaruskuju. Bielarusu patrebnaja kultura zachodnaja — polskaja. Imienna kultura polskaja, tolki jana moža prawilna ŭzhadawać narod bielaruski, tolki jana maje prawa da duży bielaruskaj, a nie jakajaści tam literatura bielaruskaja, praniataja naskroź uschodnim upływam, literatura warożaja da Polšcy i sama pa sabie tak niska, što padniać bielarusu nijak nia zdoleje.

Wiktar. A što ty jamu na heta?

Kośtuś. Kožny, kažu, narod pawinien żyć i raźwiwacca pawodle swajej ułasnej natury. Heta adna prawilnaja daroha. Żmianić kirunak — znača kalečyć! Raz ja z pryrody bielarus, to i chaču żyć swaim żyćciom bielaruskim. Praŭda, što żyćcio hetaje jašče nie raźwitaŭ tak, jak u druhich cywilizowanych narodaŭ, ale jano ŭžo razbudžanaŭ i iści musić ewolucyjna napierad. My možam tut karystacca i kulturaj polskaj, čamu ž nie, usio, što dobraje nam prydasca, ale bielarusami być nie pierastaniem, swajoj narod-naści nie pakinleŭ! Usie narocy majuć roŭnaje prawa da żyćcia.

Wiktar (z wialikim zacikaŭleńniem). I što jon na toje?

Kośtuś. Tut jon krychu zabłutaŭsia. Ale, razumiejacca, treba-ž było jamu jak-ni-jak na swajom pastawić. Kaža, palitykaj u škole za-jmacca nia možna, jak sabie chočaš. Ja hetaha

nie pazwolu. U mianie ničto dahetul słabie bielarusam nia ličyŭ, maładziaž usie jak jość zapisywaliś palakami, a ty što robiś, buntujeś tolki! Heta niedepuśčalna.

Wiktar. A ty što jamu?

Kośtuś. Nazywajcie, kažu, heta palitykaj, ci jak sabie choćacie, a raz ja čalawiek, dyk żyć muśi i nie mahu nie wyjaŭlać swaich dumak, swajho żyćcia. Maskali taka-ž praśledawali kulturnuju ahitacyju polskuju, nazywajućy heta palitykaj, a ŭsiotaki...

Wiktar. I što jon?

Kośtuś. Heta, kaža, što inšaje. Na tym i skončyłaś našaja hutarka. Kazaŭ, kab prysłać Ciotku.

Wiktar (paśla karotkaj zadumy) i nia-ŭžo ž ty nie rechujeśsia z tym, što słabie wyki-nuć za školy, što złomiś żyćcio swajo? Prociŭ wletru nia pojdzieś. Praŭda ni by za taboj, ale żyćcio prociŭ ciabie. I jano ciabie złomić, budź peŭny!

Kośtuś. E, świet šyrok, nia zhinu! Pra-honić, nia budu mieć spakojnaj, wyhadnaj pasa-dy, nu i što? Ci ja adzin? Za narodnuju sprawu skolki ludziej cierpieła i cierpić! Skolki z taje-ž Polšcy maładych ludziej zmarnieła pa tejhach sibirskich. Ale pytajsia, kamu bolš udziačna ide-ja polskaj swabody narodnaj, ci prapaŭšym na wyhnaŭni, ci astaŭšymsia pry sytym kuskachleba? Sałdat idzie na wajnu, hinle, ale nia-ŭžo tak usio i zhinuła z jaho śmierciaŭ?

Wiktar. Ale padumaj, što tabie samomu z hetaha prybudzie?

Kośtuś. Žyćcio maje swaje prawy, svoj ciah: z pakaleńnia pierachodzić u pakaleńnie. Bečka stareŭki, a sedzić, buduie, choć mo' i nie spadziejacca, što hetym sam karystacca kaliś budzie.

Wiktar. Heta jon dzieciom swaim pa-kinie.

Kośtuś. Narod taka-ž adna wialikaja radnia: tut usie za adnaha, a adzin za ŭsiech. Tut lučyć usich adna wialikaja ideja. I ŭsio, što dobraha zrobiecca dla henaj idej, koźnaja achwia-ra, usio heta astajecca ŭ bahactwie narodnym. Ništo nia hinie. Pomniś, jak my niedzie czytali ŭ Krasinskaha:

„Kto w godzinie zmarł poświęceŭ,
Ten się w drugich przelał tylko!“

Ideja pryščapljajacca, byccam toje dreŭca, i raście sokami żyćcia ludzkoha. Kali ludzi sa-malubna ŭ sabie zamknuŭšyś nie daduć z siabie-joj ničoha, abo wielmi mała, tady jana zasoch-nie, staniecca dumkaj suchoj i mieć ŭžo nia budzie značeńnia, wartasći żyćciowaj. Wośčamu na ślachu koźnaha idejnaha razwoju tyja złažyli najbolšuju ŭsluhu, katoryja blizinteresoŭna ach-wiarawali sprawie ŭsio żyćcio swajo. Słowam, ideja żywle achwiarnaściu.

Ty kažaś, što mnie asabista z taho pry-budzie? Jak što? A ci nia wiedajeś, što na ryn-ku żyćciowym idejowaja wartasć bolš ceniacca, jak čorny kusok chleba? Nie hawaru, razumie-jacca, ab ludziach, u katorych smak prytupieŭ, katoryja samalubna kormiacca ŭsio, što tolki fala żyćcia im prynosić.

Mieć ideju, lubić ideju, heta-ž, dumajeś, nia ščaćcie? Dy jašče jakoje, nie tandetnaje, jak heta časta zdarajecca ŭ ludziej, što lubiać, ale roznyja hłupstwy, usiakaje hnillo, parachno! My kali lubim ideju swajo narodnuju, bielaruskuju ideju — ščaćcie našaje pierachodzić, pierawyža-je hranicy...

(d. b.)

